

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто історичні етапи створення та розвитку державної служби в різні часи існування української державності.

Аннотация. Рассмотрено исторические этапы создания и развития государственной службы в разные времена существования украинской государственности.

Annotation. The historical stages of the creation and development of public service at various times of the Ukrainian statehood are considered.

Ключові слова: історія, державна служба.

Державна служба – суспільний інструмент, який забезпечує стабільність держави як інституту, зумовлює послідовність і наступність у проведенні державної політики [1].

Чинне законодавство, що регламентує державну службу, зокрема Закон України "Про державну службу", не відповідає сучасному рівню розвитку українського суспільства [1]. Недосконале регулювання суспільних відносин у сфері державної служби спричинили стрімке погіршення протягом останніх років якісного складу корпусу державних службовців. На даний час є дуже багато проблем державної служби, а саме: неprestижність державної служби та невисокий статус державного службовця, низька ефективність механізму запобігання проявам корупції, відсутність прозорого механізму прийняття та просування на державній службі, відсутність реальної оцінки діяльності державних службовців та визначення професійних компетентностей.

Професіоналізація державної служби вимагає створення нової фахової еліти, професіоналів, які пишуться своїм українським походженням, знають рідну мову та звичаї, історію свого народу. Історичні знання виховують патріотизм, віру у свої сили, визначають наш майбутній шлях, дають можливість у розбудові сьогодення та майбутнього спертися на багатий досвід попередників [1].

Метою написання даної статті є вивчення історичного досвіду становлення державної служби, зміцнення української державності у критичні періоди життя народу.

Паростки державної служби можна розпізнати у найперших державних утвореннях на території України [2].

На характер державності, форми держави та управління України впливали складні історичні, економічні та соціальні умови кожної епохи. Великий вплив на формування державного устрою та системи організації влади мали держави-сусіди, з якими межувала Україна. Протягом тривалого періоду землі України перебували під владою інших держав, тому Україна не змогла створити історично розвинутої, єдиної, заснованої на власних традиціях цілісної системи державної служби.

Ще в Київській Русі відбулося формування службовців, які слугували державі в особі правлячої влади. У Київській Русі це був великий князь. Великий князь мав законодавчу, судову владу, контролював роботу службовців, керував військом, організовував міжнародні зв'язки. Виконання цих повноважень забезпечували князі та земські службовці. Княжі урядовці знаходилися в Києві і були залежні від князя у виконанні завдань державної влади. Вони наглядали за княжим двором, його слугами та господарством. У їх підпорядкуванні були фінансові урядовці, через яких здійснювалася ще одна функція князя – здобуття коштів для утримання родини князя, його двору, війська, судів, адміністрації. Земські урядовці обиралися народом, пізніше їх призначав князь. Поступово вони перетворилися в княжих урядовців [2].

Українська козацька держава була першою "демократичною республікою тогочасного світу. Вона мала всі характерні ознаки держави: територію, чіткий адміністративно-полковий устрій, інститут державної влади на чолі з гетьманом, який обирався на козацькій раді і разом з військовою радою уособлював вищий законодавчий орган; поділ на судову та виконавчу владу: генеральний суд та судочинство; генеральну (козацьку) старшину; фінансову систему, військо, міжнародне визнання".

Державний апарат управління створювався під безпосереднім керівництвом Б. Хмельницького за допомогою сильної старшинської групи, вихідців з української шляхти і заможних козаків. Після ліквідації польсько-шляхетського державного апарату саме старшина взяла у свої руки адміністративні функції. З часом це військово-старшинське управління охопило всю цивільну адміністрацію, суддівство, земельну власність, фінанси.

Вищим органом влади Запорізької Січі була січова рада. Виконавча влада на Січі належала кошовому отаману, який залежав від січової ради, але мав необмежену владу і зосереджував у своїх руках вищу адміністративну, військову та судову владу. Військові канцеляристи того часу були високоосвіченою елітою України, вони складали присягу та брали участь у розгляді важливих державних справ. Козацька держава проіснувала до початку 80-х рр. XVIII ст. [2].

Після розпаду Російської імперії український народ знову зробив спробу створити свою незалежну державу. Події 1917 – 1921 рр. увійшли в нашу історію як період визвольної боротьби українського народу за свою незалежність. Наступні 70 років Україна була у складі СРСР. За тих часів в Україні не було самостійної державно-правової організації, а державний апарат був складовою партійного керівництва. Діяльність державного апарату

спрямовувалася партійними організаціями, а правової регламентації цієї діяльності не було. Не було навіть визначення державної служби та правової основи її функціонування.

З часу проголошення незалежності в 1991 р. Україна наслідувала державну службу, структура якої, склад та управлінські системи були створені відповідно за підтримки уряду в державі колишнього Радянського Союзу. Головною функцією державного апарату було забезпечення розповсюдження рішень комуністичної партії стосовно виробництва та розподілу ресурсів у всіх галузях економіки та забезпечення виконання цих рішень відповідно до офіційної лінії уряду [2].

Коло обов'язків державного апарату в колишньому Радянському Союзі було значно вужчим від країн Організації економічного співробітництва та розвитку, тому кількість державних службовців у ньому була набагато меншою [2].

Від державних службовців не вимагалось аналізувати політичні процеси, розпоряджатися ресурсами або керувати процесом виконання урядових рішень у незалежному правовому полі. Їм не потрібні були знання з економіки, права, менеджменту та фінансів. Сьогодні для України важливим та складним завданням є розвиток професійної державної служби.

Так, для удосконалення правового регулювання державної служби прийнято новий Закон "Про державну службу" [3]. Сподіваємося, що реформа державної служби наблизить систему державного управління до європейських стандартів, модернізує і професіоналізує її.

Література: 1. Головне управління державної служби України, "Нариси історії державної служби в Україні". – К. : Ніка-Центр, 2009. – 536 с. 2. Оболенський О. Ю. Державна служба : навч. посібник / Оболенський О. Ю. – К. : КНЕУ, 2003. – 344 с. 3. Про державну службу : Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.